

Araştırma Makalesi/Research Article
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2020; 2(2): 44-63
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2020; 2(2): 44-63

**HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN GÜL'ÜN BABASI KİM?
ROMANINDA BİR ARINMA MEKÂNI OLARAK EDİRNE***

Gülçin OKTAY ERKOÇ**

ÖZ: Edebiyat tarihinin arka planda kalmış, kısmen de olsa unutulmuş kadın yazarlarından biri de Halide Nusret Zorlutuna'dır. 1901-1984 yılları arasında yaşamış ve pek çok siyasi gelişmeye tanıklık etmiş yazar; ardında pek çok şiir, hatıra kitabı ve roman bırakmıştır. Aynı zamanda bir öğretmen olan Halide Nusret, 1924 yılında başladığı meslek hayatını yurdun çeşitli yerlerinde çalışarak tamamlamıştır. Yazarın öğretmenlik yaptığı ilk şehir ise Edirne'dir. Bu sebeple Edirne, Halide Nusret'in hayatında bir başlangıç ve olgunlaşma evresidir. 1924-1926 yıllarında genç öğretmen Halide Nusret'i ağırlayan Edirne Kız Muallim Mektebi ise yazarın 1933 yılında yazdığı *Gül'ün Babası Kim?* romanında görünür. Romanda, Meclâ karakterinin İstanbul'dan Ankara'ya uzanan yolculuğunda Edirne önemli bir duraktır. Bu sebeple roman Edirne'nin doğal ve tarihî güzellikleri, insanları, ağız özellikleri yanında İstanbul-Ankara gibi önemli şehirler arasındaki durumuna dair de izler taşır. Bir yandan da Edirne, tıpkı romanın başkarakteri Meclâ gibi Halide Nusret'in de evliliğe ve yeni bir hayata açılan kapısıdır.

* Bu makale, "Türk Romanında Kadın ve Toplumsal Cinsiyet: Kimlik, Sınıf, Temsil (Kadın Yazarlar Örneğinde 1877-1938)" başlıklı yayımlanmamış doktora tezinin bir kısmına dayanarak üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: oktaygulcin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3745-5896

Geliş Tarihi (Received): 29.09.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 10.11.2020

Anahtar Kelimeler: Halide Nusret Zorlutuna, Türk Romanı, *Gül'ün Babası Kim?*, Edirne.

**EDİRNE AS A PURIFICATION SPACE IN THE NOVEL 'GUL'UN
BABASI KİM?' ('WHO IS GUL'S FATHER?') BY HALIDE NUSRET
ZORLUTUNA**

ABSTRACT: Halide Nusret Zorlutuna is one of the female authors who has been partially forgotten and remained in the background of literature. The author, who has lived between the years 1901-1984 and witnessed a lot of political developments, has left behind a considerable number of poems, memory books and novels. Moreover, Halide Nusret, who was a teacher, started her career in 1924 by working in various locations in the country. After her short experience in Istanbul, the author continued her career as a teacher for the first time in Edirne. This is the reason why Edirne is a starting and growing phase in Halide Nusret's life. Edirne Girls School, where the young teacher Halide Nusret worked between the years 1924-1926, can be found in the novel *Gül'ün Babası Kim?* ("Who is Gul's Father?") written by the author in 1933. In the novel, the character Meclâ travels from Istanbul to Ankara, and Edirne is an important stop in her travel. This is the reason why the novel carries traces of Edirne's natural and historical beauties, people, dialects, as well as its situation among important cities such as Istanbul and Ankara. Edirne is also a place where Halide Nusret paved the way for marriage and a new life, just like the main character in her novel.

45

Keywords: Halide Nusret Zorlutuna, Turkish Novel, *Gül'ün Babası Kim?*, Edirne.

Giriş

Şiire meraklı bir annenin¹ ve siyasi meselelere ilgili bir babanın² kızı olan Halide Nusret, 1901-1984 yılları arasında yaşamış ve pek çok siyasi

---

¹ Halide Nusret, ilk baskısı 1978 yılında yapılan *Bir Devrin Romanı* adlı hatıra kitabında annesi Ayşe Nazlı Hanım'ı edebiyata ve şiire meraklı "okuma tiryakisi" bir kadın olarak anar (2013: 20). İlk eğitimini annesinden aldığını söyleyen yazar, hatıra kitabında "İlk Ders" başlığı altında bu derslerin kendisi için öneminden bahseder. Ayrıntılı bilgi için bk. Zorlutuna, 2013: 11-12, 21.

² Halide Nusret'in babası Mehmet Selim Bey, kardeşi Süleyman Tevfik ile 1899 yılında *Mürüvvet* gazetesini çıkarır. Selim Bey, bu gazetede yazdığı hürriyet yanlısı bir yazı yüzünden yakalanma korkusu yaşar ve bunun üzerine İstanbul'u terk eder. 1900 yılında ismini Avnullah Kazımî olarak değiştirerek İstanbul'a döner ancak yakalanır. Bundan sonra Avnullah Kazımî adıyla bilinir ve II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Sivas ve Sinop'ta sürgünde yaşar (Gürel, 1988: 1-2). Ancak Avnullah Bey, 1908 yılından

gelişmeye tanıklık etmiş bir yazardır. Özellikle babasının sürgünde geçirdiği yıllar ve 1909 yılında da Kerkük mutasarrıflığına atanması Halide Nusret'in çeşitli şehirleri, olayları ve insanları yakından gözlemlemesini sağlar. Bu gözlemler yazarın annesinden aldığı³ edebiyat terbiyesiyle de birleşince ona pek çok eser yazdırır. Halide Nusret'in yayımlanan ilk şiiri ise henüz Erenköy İnâs Sultânîsi öğrencisiyken yazdığı ve *Talebe Defteri* dergisinde yayımlanan 'Ağlayan Kahkahalar'dır (Zorlutuna, 2013: 112). Yazarın zatürre hastalığı sonucu ölen babasına yazdığı bu mensur şiir, onu hem edebiyat dünyasına tanıtır hem de yazmaya olan merakını arttırır. Bu gelişmeden sonra yazar 1919'dan 1941'e kadar *Nedim, Süs, Servet-i Fünun, Ümit, İctihad, Millî Mecmua, Hayat, Kopuz, Çınaraltı* ve *Ülkü*'de yazar. 1943'ten sonra Halide Nusret ismine *Türk Kadını, Kadınlar Dünyası, Türk Yurdu, Defne, Töre, Hisar, Çağrı, Türk Edebiyatı, Vakıf, Sabah* ve *Yeni İstanbul*'da rastlanır. Aynı zamanda Halide Nusret, *Defne* ve *Töre* dergilerinin de kurucuları arasında yer alır (Gürel, 1988: 6, 23-24).

Şiirlerini hece vezniyle yazan Halide Nusret, "Git Bahar" adlı şiiriyle Yakup Kadri, Yahya Kemal, Vâlâ Nurettin gibi dönemin önemli yazarlarının dikkatini çeker. Hatta Halide Nusret, *Bir Devrin Romanı* adlı hatıra kitabında "Git Bahar" şiirinin Halit Fahri Ozansoy tarafından takdir edilmesinden duyduğu memnuniyeti anlatır (Zorlutuna, 2013: 152). Aynı şekilde Ahmet Haşim'in de Halide Nusret'e gönderdiği bir mektupta "[g]üzel, munis ve ahenkli şiirleriniz" ifadesini kullanması yazar için büyük bir mutluluk kaynağı olur (Zorlutuna, 2013: 151). Bu teşvik edici gelişmelerle Halide

---

sonra da İttihat ve Terakki'nin faaliyetleri ile çatışmalar yaşamaya başlar ve onları "[ç]etecilikle koskoca bir imparatorluk idare ed[en]" tipler olarak değerlendirir; en iyi idare şeklini ise cumhuriyet olarak görür. Bu sebeple Avnullah Bey, "Fedakârân-ı Millet Cemiyeti" adı altında bir siyasi fırka da kurar. Ayrıntılı bilgi için bk. Zorlutuna, 2013: 30-35.

³ Yazarın annesinden gelen edebiyata düşkünlük ailenin kadınlarında bir gelenek olarak devam eder. Halide Nusret'in ablası İsmet Kür ve onun kızı Pınar Kür de başarılı birer yazar olurlar. Aynı şekilde Halide Nusret'in kızı Emine Işınsoy da pek çok roman yazmış önemli bir isimdir.

Nusret; *Geceden Taşan Dertler* (1930), *Yayla Türküsü* (1943), *Yurdumun Dört Bucağı* (1950), *Ellerim Bomboş* (1967) adlı şiir kitaplarını yayımlar.

Halide Nusret her ne kadar “şaire” olarak anılsa da birden çok roman yazmış bir isimdir. Bu sebeple onu “yazar” olarak anmak daha doğru bir yaklaşımdır. Halide Nusret’in romancılığında -bazılarına uzun hikâye de denilebilir-⁴ dönüm noktası ise eğitimini yarıda bırakıp Dârülmualimât sınavlarına girmesi ve öğretmen olmaya hak kazanmasıdır. Bu tarihten sonra Halide Nusret, tıpkı çocukluğundaki gibi yurdun çeşitli yerlerinde bulunur. 1924 yılından 1957 yılında kendi isteğiyle emekli olana kadar Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş, Sarıkamış ve Ankara’yı gezer (Erdal, 2008: 8; Coşkun, 2010: 24-33). Genellikle bu şehirler ve oralarda gözlemediği insanlar yazdığı romanlara konu olur. *Küller* (1921), *Sisli Geceler* (1922), *Gül’ün Babası Kim?* (1933), *Beyaz Selvi* (1945), *Aşk ve Zafer* (1966), *Büyükanne* (1971) ve *Aydınlık Kapı* (1974) adlı romanlarında bu etkilenme açıktır.

1924-1926 yılları arasında öğretmenlik yaptığı Edirne ise Halide Nusret için bir başlangıç durağıdır. Yazar, *Bir Devrin Romanı* adlı hatıra

---

⁴ Halide Nusret; şiir ve romanlarının yanında piyesler ve hikâyeler de yazmıştır. *Hatırsaymaz Kaymakam, Peçe ve Kafes, Rüzgardaki Yaprak, Suçlu Kim?, Asil Aşk, Ali Usta’nın Torunları ve Gece Kondu Gülleri* yazarın bilinen piyesleridir. Bunların çoğu sahnelenmiş ancak basılmamıştır. Hatta Halide Nusret kendisiyle yapılan bir röportajda ilk piyesini Halide Edib’in ‘Zeynebim, Zeynebim’ adlı hikâyesinden çevirdiğini ve Edirne Kız Muallim Mektebi öğrencilerine sahnelediğini anlatır (Gürel, 1988: 65; Zorlutuna, 2013: 221). Halide Nusret’in hikâyeleri ise 40’i aşkındır; ancak bu hikâyeler kitaplaşmamıştır. Yazarın sadece dört hikâyesi 1927’de yayımlanan *Hava Edebiyatı* adlı kitapta yer alır. Aşk, aile, kaçış, öğretmenlik, Millî Mücadele gibi temalar hakkında yazılan bu hikâyeler *Millî Mecmua, Süs, Yeni İstanbul Gazetesi, Hâkimiyet Gazetesi, Türk Kadını, Çınaraltı, Hayat Mecmuası ve Kadınlar Dünyası*’nda yayımlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Coşkun, 2010: 261-279. Aynı zamanda Halide Nusret, 1923 yılında *Hanım Mektupları* adıyla bir eser daha yazar. Bu kitap, yazarın ilk romanı olan ve mektup-roman olarak anılabilecek *Küller*’in gördüğü ilgi üzerine yazılır. *Hanım Mektupları* okuyucuların isteğiyle yazılmış ve içerisinde çeşitli mektup tarzlarının (resmî, tebrik, tavsiye, davetiye vs.) olduğu bir kılavuzdur. Ayrıntılı bilgi için bk. Gürel, 1988: 62-64. Yazarın, *Örümcek Dede* adında da bir çeviri kitabı vardır. Bu çeviri, Mark Twain’in yeğeni olan Jean Webster adlı bir kadın yazardan yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Coşkun, 2010: 319-322.

kitabında binbir tedirginlik ve acemilikle Edirne'ye yaptığı bu yolcuğu şöyle anlatır:

“Edirne’yi tarihten, coğrafyadan ve edebiyattan tanıyor, seviyordum.

Eski bir Divan şairimiz kasidesine Edirne’yi övmekle başlıyordu:

Edirne şehri mi bu yâ gülşen-i me’vâ mıdır?

Ben onu sevmeye hazırdım, daha yüzünü görmeden, içim onun sevgisiyle dolmuştu.

(...)

Arabamız Karaağaç-Edirne yolunda ilerlemeye başladı.

Yavaş gidiyorduk; çünkü buz ve karanlık yolumuzun üstünde idi. Birinden birinin tuzağına düşmemek için onları hesaba katmamız lâzımdı.

Arabacı böyle düşünüyordu.

Fakat trende atlattığım korkudan sonra bana buz da, karanlık da çocuk oyuncağı geliyordu.

Bu biraz da sinemavarî bir gidişti; uçsuz bucaksız, meçhullerle dolu, karanlık, korkunç bir orman içinde bir gece yarısı; dal kadar bir genç kız!

Bu kızcağız bendim; “uçsuz bucaksız sandığım yer de, sonradan adını “Cennet Yol” koyduğum o dünya güzeli Karaağaç Caddesi!” (2013: 187, 193-194).

Kısa sürede ilk başlardaki acemilikleri atarak öğrencilerine ve mesleğine alışan Halide Nusret Zorlutuna, Edirne’yi “[h]ayatımın bir dönüm noktası” diye tanımlar (2013: 189). Bir anlamda bu şehir onu olgunlaştıracak ve ilerideki hayatına hazırlayacak bir evredir. Nitekim Halide Nusret, öğretmenlik mesleğindeki ilk tecrübesini bu şehirde kazanırken evlilik hayatına da bu şehirde adım atar. Bir öğrencisinin ağabeyi subay Aziz Vecihî ile tanışan Halide Nusret, 1926 yılında evlenir. Bu tarihten sonra Halide Nusret’in iki yıllık Edirne yolculuğunun sonu gelir ve subay olan eşi ile birlikte çeşitli şehirlerde görev yapmaya başlarlar. Ancak Edirne,

Halide Nusret'i öylesine etkilemiştir ki 1933 yılında yazdığı *Gül'ün Babası Kim?* romanında başkarakter Meclâ'nın da yolunu bu şehirden geçirir. Romandaki bu detay, aynı zamanda Halide Nusret'in Edirne'ye olan bakışını ve şehrin İstanbul ile Ankara arasında simgeleşen rolünü de betimlemiş olur.

Yozlaşmanın Şehri İstanbul

Halide Nusret'in kısa da olsa ilk öğretmenlik yaptığı yer İstanbul'dur. Bir tanıdıklarının vasıtasıyla Kadıköy'deki Özel Âşiyân İdadisinde öğretmenliğe başlayan yazar, büyük bir heyecanla sınıfa girer ve bu ilk dersten sonra Tanrı'nın kendisini öğretmen olsun diye yarattığını anlar (Zorlutuna, 2013: 120-124). Bu kısa tecrübeden sonra da Halide Nusret, Maarif Vekâletine başvurur ve İstanbul dışında bir öğretmenlik ister. Bu isteğinde hem Anadolu'nun çeşitli yerlerinde eğitimsiz kalan öğrencilere ulaşmak hem de İstanbul'un işgal dönemi yozlaşmış yapısını kafasından atmak fikri gizlidir. Bir yandan da bu istekte sonu ayrılıkla biten bir nişanlılık sürecinin de etkisi vardır. Halide Nusret, *Bir Devrin Romanı* kitabında İstanbul'dan kaçma isteğini şöyle anlatır:

"1924 yılının ilk günlerinde Ankara'ya başurdum. Öğretmenlik istedim. Öyle zannediyorum ki bu, maarif tarihinde bir eşine rastlanmayan, belki de hiç rastlanmayacak olan bir mektepte 'muallimlik' istemiştim! Duyanlar şaşırıyorlardı. Bir arkadaşım:

-Ya Hakkari'nin bir köyüne tayin ederlerse, ne yaparsın? Dedi.

Ne mi yaparım? Rahat rahat güldüm:

-Hakkari'nin köyü, anayurdun bir bucağı değil mi? Kalkar oraya gider, oradaki yavruları bağrıma basar, okuturum; onlara anne gibi bir muallim olurum: O çocukları yetiştiririm. Ha İzmir, ha Hakkari. Bence hepsi bir, cevabını verdim.

Yalnız bir tek yerde çalışmak istemiyordum: İstanbul.

O sıralarda biraz hastaydım galiba. Canım kadar sevdiğim İstanbul'dan, İstanbul'un eşsiz denizinden, Boğaz'dan, Hisar'dan uzaklaşmak arzusu bende sabit bir fikir hâline gelmişti.

Güzel İstanbul'dan, evet yangından kaçarcasına kaçmak istiyordum"
(2013: 183-184).

Bu sözlerle içindeki İstanbul'dan kaçma arzusunu anlatan Halide Nusret, aynı duyguyu çeşitli vesilelerle roman karakterlerine de yaşatır.⁵ Bu karakterlerden biri de ilk baskısını 1933 yılında yapan *Gül'ün Babası Kim?* romanındaki Meclâ'dır. Roman, yabancı okulda okuyan Meclâ karakteri üzerinden değişen siyasi dönemlere ve onların yansıması olan şehirlere dair göndermeler yapar. Meclâ, avukat bir baba ile ev işleriyle meşgul bir annenin kızıdır. Meclâ ve ablası Nezihe bu ailenin içinde maddi açıdan rahat bir hayat sürerler. Genç Meclâ, ablası Nezihe'ye göre daha uçarıdır, hatta ablasının hayata bakış tarzını beğenmez ve onu her fırsatta "geleneksel" olmakla suçlar. Anlatıcı da bu iki kardeş arasındaki farkı, "[k]alpleri ve kafaları gökteki yıldızlar kadar birbirinden ayrı olan bu iki kardeş" sözleriyle tanımlar (Zorlutuna, 2002: 6).

---

⁵ Halide Nusret'in romanlarında mekân, temel olarak İstanbul ve Ankara'dır. Genellikle olaylar İstanbul'da başlar ancak Millî Mücadele nedeniyle Anadolu'ya taşınır. Ancak mücadele bitip zafer kazanıldıktan sonra son durak Ankara'dır. Bu durum yazarın yaşamıyla da örtüşür. Zaman zaman roman mekânlarına yurt dışı da eklenir. Ancak bu mekânların olay örgüsünde pek fazla yeri yoktur. Buna en iyi örnek *Küller* romanıdır. Mektup tekniğiyle yazılan romanda mekânlar Beyrut, Roma ve İstanbul'dur (Zorlutuna, 2012). *Beyaz Selvi* romanının başında da Varna kısaca görünür. Bunun dışında romanın ana mekânları İstanbul ve Ankara'dır (Zorlutuna, 2008a). *Aşk ve Zafer* romanında da ana mekânlar *Beyaz Selvi* romanıyla aynıdır. Urfa şehri romanda kısa ve dolaylı olarak yer alır (Zorlutuna, 1978). *Aydınlık Kapı* romanının bir bölümünde de Urfa kısaca görünür; ancak ana mekânlar bir Ege kasabası ile İstanbul'dur (Zorlutuna, 2014). *Büyükanne* romanı ise İstanbul'a yakın bir çiftlikte (Yalova) başlar ancak mekân, romanın ilerleyen kısımlarında İstanbul ve Ankara'ya doğru genişler (Zorlutuna, 1971). *Sisli Geceler* romanı da bir Halide Nusret klasiği olarak İstanbul'da başlar ve Millî Mücadele sebebiyle Anadolu'ya taşınır. Bu romanın diğerlerinden tek farkı, Ankara'da değil de İzmir'de bitmesidir (Zorlutuna, 1938). Yazarın belirtmiş olduğumuz romanlarında taşra az da olsa görünür ancak hiçbirinde *Gül'ün Babası Kim?* romanında olduğu gibi detaylı tasvirlerle aktarılmaz. Hâlbuki bu romanda taşra yani Edirne ana mekân; İstanbul ve Ankara ikincil mekânlardır.

İki kardeş arasındaki bu farklılığı vurgulamak için roman, önce Meclâ'nın sevgilisi Talat ile konuşmalarıyla başlar. Ardından da Meclâ'nın ablası ile konuşmalarıyla devam eder ve bu sayede iki kardeş arasındaki farklılık daha belirginleştirilir. Romanın ilk sahnesindeki konuşmadan anlaşıldığı üzere Meclâ, geceleri evden kaçıp sevgilisi Talat ile buluşur ve iki sevgili İstanbul'un sokaklarında gizlice aşklarını yaşarlar. Bu kısımlarda anlatıcının İstanbul için kullandığı "Memleket, nefes alamıyor!.. Bütün evler, ışıldayan gözlerini yummuşlar ve bütün bacalar nefeslerini tutmuşlar.. İstanbul uyuyor. İstanbul ölü!.." sözleri önemlidir (Zorlutuna, 2002: 2). Bu sözler bir anlamda Meclâ ile Talat ilişkisinin "gayri meşruluğu" ile İstanbul'un yozlaşmışlığı arasında bağlantı kurar. İkinci sahnede konuşmada da Meclâ'nın hayata ve özelde de kadın-erkek ilişkilerine olan bakışını öğreniriz. Meclâ kendisini, ablasından ve ablası gibi "geçen asırdan arta kal[an]" tiplerden farklı bulur (Zorlutuna, 2002: 17). Meclâ'ya göre kendisi daha yeni, daha modern ve ileri görüşlü bir nesildir.

Meclâ, ablası Nezihe'nin sevdiği adamla evlendirilmemesinden yola çıkarak evliliği "pek saçma bir müessese" olarak değerlendirir ve çocuk sahibi olmaya karşı olumsuz düşüncelerini "dünyaya bir insan getirmek budalalığı", "cürüm, cinayet" kelimeleriyle dile getirir (Zorlutuna, 2002: 27, 11). Hatta Meclâ, bu eleştirilerini anne ve babasına da yönelterek kendisini ailesinden tamamen farklı görür. Meclâ, babasını "ikide bir değişen metreslerini ve onların bin bir kapisini düşün[en]" biri ve annesini de "bütün hayatında alınının kara yazısına ağlamaktan baş alıp da evlâtlarıyla meşgul olamamış" bir kadın olarak değerlendirir (Zorlutuna, 2002: 19). Nezihe ise, kardeşi Meclâ'nın bu düşüncelerini küçük yaşta yabancı okula verilmesine bağlar. Bir anlamda Meclâ, kendi kültürüne yabancılaşmış ve işgal sonrası İstanbul'u gibi kimliğini kaybetmiştir. Meclâ'nın kullandığı "gudbay, ablacık!", "Zizicik", "I love you!", "Je t'aime!", "Ich liebe dich!" gibi kelimeler üzerinden de bu durum vurgulanır (Zorlutuna, 2002: 1, 6, 18). Abla

Nezihe de Meclâ'nın bu durumunu "[h]arpten sonraki nesil... Bedbaht nesil! İmansız gençlik!" sözleriyle değerlendirir (Zorlutuna, 2002: 17).

İstanbul ile özdeşleşen Meclâ'nın karakteri ise romanın "Meclâ" isimli birinci bölümün sonunda kesinleşir. Leman isimli bir kadından Meclâ'ya gelen mektup, karakteri ve yaşanan olayları daha iyi anlamamızı sağlar. Buna göre Leman, Meclâ'nın sevdiği adam Talat'ın kandırdığı kadınlardan biridir ve ondan bir çocuğu vardır. Leman, bu mektubu yazarak hem Meclâ'yı Talat konusunda uyarmak hem de onların ilişkilerine engel olmak niyetindedir. Leman, iyi bir ailenin kıızıyken Talat tarafından kandırıldığını ve ondan bir çocuk sahibi olduğunu söyler. Ancak Leman, Talat'ın kendisini terk ettiğini, çocuğuyla ortada kaldığını ve şimdi "filân beyin metresi", "filân paşanın kapatması" olduğunu vurgular (Zorlutuna, 2002: 21). Hatta Leman "zelil bir orospu hayatı" yaşadığını ve Talat'ın da ara sıra gelerek kendisiyle beraber olduğunu ve tüm bunlara göz yumduğunu da ekler (Zorlutuna, 2002: 21). Ne çare ki Meclâ, Leman'ın uyarılarını dikkate almaz ve onu "erkeğini zapt edecek kadar kuvvetli" olamamakla ve dünyaya "bir kucak et ve kemik" getirerek ayrıcalık beklemekle suçlar (Zorlutuna, 2002: 26-27). Bu detaylardan sonra romanın mekânı, yozlaşmanın İstanbul'undan arınmanın merkezi Edirne'ye genişler.

Bir Arınma Mekânı Olarak Edirne

Halide Nusret Zorlutuna, 1948 yılında basılan *Benim Küçük Dostlarım* kitabında öğretmenlik yaptığı şehirlerde karşılaştığı ve kendisinde iz bırakan öğrencilerinden bahseder. Elbette Edirne ve Halide Nusret'in orada karşılaştığı öğrenciler de kitapta geçer. Yazar, kitabın içindeki "Beni Çileden Çıkaran" başlığında Neriman adlı öğrencisinden bahsederken hatırasına "cennet kadar güzel bir vilâyette bir kız okulunun edebiyat öğretmeni ve müdür yardımcısıydım" sözleriyle giriş yapar (Zorlutuna, 2016: 71). Kitabın sonlarındaki "Son Durak'tan" başlığında da yazar, "Mesleğe, resmen,

Edirne Kız Öğretmen Okulu'nda başlamıştım. Okulumu, çocuklarımı -ki aralarında ben yaşta, hatta benden yaşlı olanlar da vardı-, arkadaşlarımı ve Edirne şehrini çok sevmiştim. Yurdumun her köşesini, her bucağını çok severim, ama Edirne en çok sevdiğim beş büyük şehirden biridir” der (Zorlutuna, 2016: 125).⁶ Halide Nusret, bu şehirdeki öğrencilerinin numaralarını, adlarını ve hatta baba adlarını bile hâlâ hatırladığını ifade eder (2016: 127). Ayrıca Halide Nusret, çok sevdiği bu şehir hakkında “Edirne’de Bayrak” ve “Edirne’de Sultan Selim” adlı iki şiir de yazmıştır (Zorlutuna, 2008b: 141-142). Bu anlamda Edirne, Halide Nusret’in üzerinde olumlu ve unutulmaz bir etki yapar.

Bir önceki başlıkta bahsettiğimiz *Gül’ün Babası Kim?* romanının ikinci bölümünde mekân Edirne’dir. Meclâ, Leman’ın kendisine gönderdiği mektuba inanmayarak Talat ile ilişkisine devam eder. Ancak henüz on sekiz yaşındaki Meclâ bu ilişkiden hamile kalır ve üstelik de Talat tarafından terk edilir. Bu olay Meclâ’nın hayatını alt üst eder ve ailesi onu evlatlıktan reddederek Edirne’ye bir tanıdıklarının yanına gönderir. Edirne’ye gönderilirken Meclâ’nın ismi Havva olarak değiştirilir. Bu, önemli bir detaydır. Bir anlamda cennet bahçesi olan İstanbul günahlarla kirlenmiş ve Talat ile evlenmeden önce cinsel ilişki yaşayıp hamile kalan Meclâ da bu günaha ortak olmuştur. Romanda anlatılan zamanın 1920’li yıllara denk gelmesi de bu yöndeki okumalara imkân sağlar. Bu nedenle Meclâ, “günahkâr Havva” imgesiyle özdeşleştirilerek -artık olmasa da- cennet bahçesinden kovulur. Yabancı okulda okuyan, etkilenen ve millî değerlerini

---

⁶ Edirne; bir şehrin güzellerini, doğal, tarihî ve mimari özelliklerini anlatan şehrengizlere de sıklıkla konu olmuştur. Edebiyatımızdaki ilk şehrengiz örneği 16. yüzyılın ilk yarısında yazılan Mesihî’nin *Şehr-Engiz Der Medh-i Cüvanân-ı Edirne*’sidir. İkinci örnek ise Zâtî’nin *Şehr-Engiz-i Edirne*’sidir. Bu iki ismin ardından İshak Çl., Kerimî, Firdevsî, Tabîi ve Neşatî de Edirne şehrengizi yazmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bk. Levend, 1958: 13-38.

kaybederek “ahlâksız”laşan Meclâ’nın yozlaşmanın sembolü olan İstanbul’dan uzaklaşması önemlidir.

Edirne’de ise Meclâ’yı bambaşka bir hayat bekler. Kız Muallim Mektebinin kapıcılarından Hasan Efendi’nin ve eşi Pembe Hanım’ın yanına yerleştirilen Meclâ için bu şehir, âdeta bir arınma mekânı olur. Meclâ, Hasan Efendi’nin evine kocasını kaybetmiş dul bir akraba olarak gelir ve böylece bu yalan, Meclâ’nın kimliğini açık etmeyecek, Havva olarak edindiği yeni kimliğiyle de çocuğunu gözlerden uzak doğurmasını sağlayacaktır. Romanın içerisinde yabancı okullar meselesinin yanında, İstanbullu bir kadın olan Meclâ’nın taşrada hayatta kalma mücadelesi de verilir. Meclâ, anlatıcının ifadesiyle “tatlı dilli bir adamcağz” olan Hasan Efendi ile “feleğin çemberinden geçmiş” Pembe Hanım ile yaşar ve İstanbullu bir kadın olarak bu çiftin hayatını ve yaşantısını yadırgar (Zorlutuna, 2002: 39).

Romandaki Hasan Efendi’nin Halide Nusret’in hatıralarında anlattığı Edirne Kız Muallim Mektebinin kapıcılarından Mustafa Ağa’dan esinlenme olduğu ise barizdir. Yazar, öğretmen olarak atandığı Edirne’ye giderken kendisini Karaağaç İstasyonu’nda karşılayan Mustafa Ağa’dan da iyilikle bahseder. Halide Nusret, gecenin karanlığında ve soğuk bir havada kendisini karşılamaya gelen Mustafa Ağa ile buluşunca “öz baba[sını] bulmuş kadar sevin[ir]” ve onu babasının lalası olan Hacı Dede’sine benzetir (2013: 193). Romandaki Pembe Hanım ise paraya düşkünlüğü ve her daim çıkarlarını gözetten yapısıyla anlatıcı tarafından “soysuz kadın”, “kuru, hain ve bayağı sesli kadın”, “bu kadının dini, imanı, namusu, şerefi hep para” gibi ifadelerle tanımlanır (Zorlutuna, 2002: 62, 34, 136). Bir yandan da Pembe Hanım, Meclâ’nın kocası ölmüş ve hasta bir kadın olduğu hikâyesine inanmaz ve onu “gece vakti yolda delikanlılara hiş piş etmeğe çık[an]” “[s]insi aşifte!” olarak yaftalar (Zorlutuna, 2002: 47). Bu noktada Meclâ ile Pembe Hanım arasındaki sınıfsal çatışmalar belirgindir. Ancak Hasan

Efendi karısı gibi değildir; aksine anlatıcı onu yumuşak ve yardımsever yönleriyle öne çıkarır. Bu anlamda hiç eğitim almamış, köyden dışarı çıkmamış Pembe Hanım ile bir zamanlar memurluk yapmış Hasan Efendi kültürel yönden birbirlerinden ayrılırlar. Hatta Pembe Hanım derken “hanım” ifadesini kullanan Hasan Efendi’dir ve Meclâ da bu geleneğe uyar. Ancak Hasan Efendi’nin kullandığı bu ifade, incelik ve kibarlık göstergesiyle Meclâ’nın dilinde Pembe Hanım’a karşı bir aşağılamayı hissettirir. Anlatıcı da bu çift arasındaki farkı, “[k]adının bayağı şivesi yanında erkeğin sesindeki vekâr ve olgunluk pek barizdi” sözleriyle de gösterir (Zorlutuna, 2002: 34). Nitekim “[e]fendim, bendeniz; eskiden memurdum, evkaf nezareti celilesinde mümeyyizdim. O zaman ismim Hasan Şevki idi. Şimdi burada kız muallim mektebinde kapıcıyım. Adım da sadece Hasan’dır” diyen Hasan Efendi, şehirli Meclâ’ya daha anlayışlı yaklaşır (Zorlutuna, 2002: 166).

Anlatıcı, Pembe Hanım’ı anlattığı gibi köyün diğer kadınlarını da cahil, dedikoducu bulur ve İstanbul’dan gelen Meclâ’yı yadırgayan köylü kadınları “basit kafalar” olarak tanımlar (Zorlutuna, 2002: 46). Ancak bir yandan da Meclâ, köyü ve köy hayatını romantize etmeye çalışır. Edirne’ye geldiğinde yerleştiği bu kenar mahalleyi her şeye rağmen “masallardaki kadar güzel, rüyalandaki kadar müphem ve cazip” bulur (Zorlutuna, 2002: 31). Bir süre sonra ise Meclâ, Pembe Hanım’a ve komşularına alışır ve tanıştığı Kız Muallim Mektebi öğretmenleriyle çok iyi anlaşır. Bu noktadan sonra Selimiye Camisi, çarşı ve nehir kenarları Meclâ için “[m]anevî hastalıklar sanatoryumu” olur (Zorlutuna, 2002: 57). Edirne’ye ilk geldiğinde kendisini kuyuya atıp intihar etmeyi düşünen Meclâ, şehrin sakinliğine ve güzelliğine alıştıktan sonra canlanmaya başlar ve Edirne’deki gün batımlarını İstanbul’dakilerden daha güzel bulur. Bu süreçte anlatıcı, Kız Muallim Mektebi öğretmenleri Güzide, Ulviye, Necmünusa, Muhsine, Zeynep, Fahire ve Halit Bey’in de dostane tavırlarını öne çıkarır. Şüphesiz ki

bu karakterler, Halide Nusret'in 1924-1926 yılları arasında öğretmenlik yaptığı Edirne Kız Muallim Mektebindeki meslektaşlarından izler taşır.⁷ Hatta şiire tutkun ve Meclâ'nın da en sevdiği kişi olan Güzide, Halide Nusret'in kendi kimliğinin bir yansımasıdır. Romanda yer yer öğretmenlerin de Edirne hakkındaki yorumlarına yer verilir ve özellikle kadınlar şehri "medenî bir memleket" olduğu için severler (Zorlutuna, 2002: 75). Halide Nusret'in bir yansıması olduğu belli olan Güzide öğretmen ise Edirne'ye olan sevgisini "[b]en bu memlekete aşığım" sözleriyle ifade eder (Zorlutuna, 2002: 76).

Edirne'nin ve burada tanıştığı insanların güzelliğiyle Meclâ, taşranın arındırıcı iklimine uyum sağlar. Taşra arındırıcıdır çünkü zaman bu yerlerde yavaş akar. Mikhail Bakhtin, kronotop kavramından ve biçimlerinden bahsederken taşranın bu yönlerine dikkat çeker. Taşranın on dokuzuncu yüzyıl romanlarında büyük bir yer tuttuğunu söyleyen Bakhtin, durgun yaşamıyla ve gündelik döngüsüyle taşranın anlatıda önemli bir işlevi olduğunu düşünür (2001: 321). Bakhtin'e göre bu yerlerde zaman yiyip içme, küçük eylemler ve olaylar çerçevesinde ilerlerken temelde asıl zamanı temsil etmez. Mikhail Bakhtin'in ifadesiyle taşrada zaman "havada asılı kalmış gibidir" (2001: 322).⁸ Bu anlamda taşra, yardımcı ve takviye bir zamandır. *Gül'ün Babası Kim?* romanında Meclâ için de taşra, bir yandan Bakhtin'in bahsettiği "kısır ve kasvetli" günleri temsil ederken bir yandan da onun

⁷ Halide Nusret, *Bir Devrin Romanı* adlı hatıra kitabında Edirne Kız Muallim Mektebindeki meslektaşlarına, öğretmenlerine ve orada yaşadığı olaylara detaylı bir şekilde yer verir. Bu sebeple *Gül'ün Babası Kim?* romanındaki karakterlerin gerçekte kimlerden izler taşıdığı rahatlıkla ayırt edilebilir. Yukarıda da söylediğimiz gibi romandaki kapıcı Hasan Efendi, mektebin kapıcılarından Mustafa Ağa'dan; şiir sever Güzide öğretmen Edirne'de "Şairanım" olarak anılan Halide Nusret'in kendisinden izler taşır. Romandaki babacan ve konuşkan Halit Bey, İsmail Habip Sevük'ten; tamburî Muhsin ile Samiye aşkı ise tamburî Hasan ile Saime arasındaki ilişkiden; müdür ve eşi Hüveyla Hanım da Edirne Kız Muallim Mektebi müdürü Remzi Bey ile eşi Hikmet Hanım'dan esinlenmedir.

⁸ Betül Coşkun da Bakhtin'in kronotop biçimlerinden yola çıkarak Halide Nusret'in romanlarını incelemiş ve *Gül'ün Babası Kim?* romanına da kısaca yer vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Coşkun, 2011: 883-898.

yozaşmış yaşamından arınmasına ve örnek bir Cumhuriyet kadını olmasına yardımcı olur. Böylece Meclâ da Edirne'de olaysız ve sürekli aynı döngüde ilerleyen bir hayat yaşamaya başlar. Ancak bir yandan da Edirne, İstanbul'daki günahların bedelinin ödendiği bir yerdir ve Meclâ'ya değerini zamanla anlayacağı güzellikler de getirir. Bunlardan biri adını Gül koyduğu kızı, diğeri de *Piç* isimli şiir kitabıdır. Artık Meclâ İstanbul'daki kibirli ve alaycı kız değildir. O; uzun süre taşrada olmanın, kimsesiz olmanın ve babasız bir çocuk dünyaya getirmenin ağırlığı altında ezilir. Meclâ'yı en çok üzen ise mahalledeki çocukların "Gül'ün babası kim?" sözleriyle kızına "piç" imasında bulunmaları ve kendisine de şehirdeki bazı erkeklerin metres olma, ikinci kadın olma teklifi etmeleridir. Ancak Meclâ, Edirne'de geçirdiği günler içerisinde hayatını sorgular ve yaptığı hatalar nedeniyle cezalandırılmayı hak ettiğini düşünür. Meclâ, "...mademki cemiyetin kaidelerine isyan etmiş bir ferdim; onun hakaretlerine de tahammül etmek mecburiyetindeyim" diyerek çilesini doldurmaya çalışır (Zorlutuna, 2002: 98). Bu anlamda Edirne, Meclâ'nın yabancı etkilerden arındığı ve millî kimliğini geri kazandığı yer olur. Meclâ, sonunda ablası ile aynı fikri taşır ve felaketine sebep olan en büyük etkeni yabancı okullar olarak görür:

"Dünyada, sevdiğim, bağlandığım, inandığım hemen hemen hiçbir şey yoktu. Beni yedi yaşında, süt damlası gibi bir çocukken, kaldırıp attıkları mektepti, bütün sevdiğim. İnandığım şeylerden yavaş yavaş boşaltmışlar; fakat yıktıkları kıymetlerin yerine aynı kuvvette başkalarını ikame edememişlerdi. Ruhum ve kafam bir ihtilâl, bir herç ve merç içinde harap olmuş gitmişti" (Zorlutuna, 2002: 93).

Yabancı okullarda okumanın yanında çocuğunu bu okullara gönderen ailelere de eleştiride bulunan Meclâ, kendi babasını da şu sözlerle eleştirir:

"Lâkin her şeyi affettiğim, hoş gördüğüm bu günümde bile babamı affedemiyorum. Çünkü beni kucağında babasız bir çocukla bu toprak evde çile çekmeğe mahkûm eden günahın büyük bir hissesi ona aittir. Beni hasta

mütereddi ve kâfir yapan babamdır; yedi yaşında bir çocukken beni o mektebe leylî veren babam!..” (Zorlutuna, 2002: 93).

“Memleketimi hakir, milletimi sefil, mukaddesatımı gülünç görüyordum. Yalnız hürriyet istiyordum, bilâ kayıt ve şart hürriyet! Bir de doğruluğa kıymet veriyordum, yalandan müteneffirdim. O kadar. Her tarafı çürümüş benliğimle kalan yegâne sağlam nokta bu idi” (Zorlutuna, 2002: 94).

Yeni Başlangıçların Merkezi Ankara

Gül’ün Babası Kim? romanının üçüncü ve son mekânı Ankara’dır. İstanbul’daki yozlaşmış yaşamından ve kimliğinden Edirne’de arınan Meclâ, çilesini doldurmuş ve dersini almış bir kişi olarak yeni bir hayata ulaşır. Meclâ’yı Ankara’ya ve yeni bir hayata ulaştıran da yukarıda değindiğimiz gibi Meriç takma adıyla yazdığı *Piç* kitabıdır. Babasız çocuk büyütmenin acısını çeken ve yaşadıklarından büyük bir pişmanlık duyan Meclâ, yaklaşık bir buçuk yıl geçirdiği Edirne’de yazdığı şiirlerini İstanbul’daki bir yayınevine gönderir. *Piç* kitabı İstanbul’da edebiyat âlemini derinden etkilese de Meclâ’nın bu gelişmelerden haberi yoktur. Karlı bir günde evlerinin önünde donmak üzere olan bir adam gören Meclâ, kim olduğunu bilmediği bu adama yardım eder ve onu ölümden kurtarır. İyileşen bu hasta, yazılarıyla ün yapmış İbrahim Mümtaz isimli bir yazardır ve köye, İstanbul’u kasıp kavuran *Piç* isimli kitabın yazarını aramaya gelmiştir. Beklemediği bu ilgi karşısında şaşkınlık geçiren Meclâ, kendini açık etmez. İbrahim Mümtaz, sık sık Gül’ü görme bahanesiyle Meclâ’nın yanına gelir ve kısa bir zaman sonra hem *Piç* kitabının yazarının hem de âşık olduğu kişinin Meclâ olduğunu anlar. Böylece Mümtaz hem kitabın yazarını bulur hem Meclâ ile evlenir hem de Gül’e babalık yapar.

Meclâ’nın Ankara’da olduğunu ise ablasına gönderdiği mektuplardan anlarız. Ankara, günahlarından arınan Meclâ için yeni bir başlangıç yeri olur. Meclâ’nın yozlaşmanın sembolü olarak görülen İstanbul’dan

uzaklaştırılması, çile çekme ve arınma mekânı olarak yansıtılan Edirne'ye gönderilmesi ve bunun sonucunda Ankara'da yaşamaya başlaması önemli bir ayrıntıdır. Bu anlamda Halide Nusret, tarihî, siyasi ve psikolojik gelişmeleri şehirler üzerinden sembolleştirir. Meclâ bu "uyanış"ın sonunda başka bir şehre değil de Ankara'ya yerleşir, çünkü Ankara yeni millî devletin kalbidir.⁹ Böylece Meclâ geçmişinden, yozlaşmış ve toparlanmaya çalışan bir şehirden uzak kalacak ve devletin merkezinin "yeni" ve "millî" oluşu gibi kendine benzer bir hayat kuracaktır. Böylece yeni bir ev, çocuğu için bir nüfus cüzdanı ve şiirle dolu bir hayata kavuşan Meclâ'nın, ailesi ve toplum tarafından kabullenilmesi de kolaylaşacaktır. Nitekim başlangıçta karşı çıktığı "millî" unsurların kıymetini anlayan Meclâ, ablasına çocuğunu yabancı okullara göndermeyeceğine dair söz verir; hatta bu sözüne yabancı dadı ve mürebbiyeleri de ilâve eder. Anlatıcı da ilk sayfalarda "müstehzi, istifhamkâr bir burun", "[ç]ehresinin masum mânâsına bir küstahlık ilâve ed[en]" bu kızı, millî kimliğinin kıymetini anladıktan ve çilesini doldurduktan sonra "fidan boylu, bahar gözlü, karanfil gülüşlü genç kadın" olarak tarif eder (Zorlutuna, 2002: 5, 171).

Bir yandan Ankara'nın bitiş noktası olmasında Halide Nusret'in öğretmenlik mesleğinin son durağı olması da etkilidir. Yazar, 1957 yılında Ankara Yüksek Kız Teknik Okulundan kendi isteğiyle emekli olarak ayrılır (Zorlutuna, 2016: 126). Ancak Halide Nusret, pek çok şehirde bulunsa da

---

⁹ Cumhuriyet'in ilanından sonra Ankara, yeni kurulan ulus-devletin merkezi olarak önemli bir yere sahiptir. Bunda Ankara'nın hem güvenli bir konumda bulunması hem de İstanbul'a alternatif bir merkez olarak düşünülmesi etkilidir. Bu sebeple Ankara pek çok romanda ve hikâyede başlangıçların, umutların ve geleceğin sembolü olarak yansıtılır. L. Funda Şenol Cantek de "*Yabanlar*" ve *Yerliler - Başkent Olma Sürecinde Ankara* adlı çalışmasında şehrin modern bir başkent olma sürecine bu döneme çeşitli vesilelerle tanık olmuş 24 kişi üzerinden odaklanır. Görüşmeler sonucunda Cantek, Ankara'nın bozkırdan modern bir kente dönüşmesini tanıkların kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz anlatıları üzerinden yorumlar. Buna göre İstanbulluların akın ettikleri Ankara; Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindekiler tarafından sokakları, caddeleri, mimarisi, adab-ı muaşeret kuralları ve eğlence alışkanlıklarıyla cazip bir hâle getirilmeye çalışılır. Ankara'nın yerli halkının bu gelişmelere ne derece uyum sağladığı ise Cantek'in kitabının adında ve elbette içeriğinde gizlidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Cantek, 2020.

unutamadığı ve daima güzel anılarla hatırladığı tek yer Edirne'dir. Aslında Halide Nusret "Edirne'de okul hayatımın pek mutlu bir devresini geçirdim. Edirne hayatını bütün ayrıntıları ile yazmaya kalkışsam, ciltler dolar" dediği Edirne'den ayrılmak istemez (Zorlutuna, 2013: 205). Ancak yazarın Edirne'yken tanışıp evlendiği subay eşi Aziz Zorlutuna'ya bir süvari alayı bulunamayınca Edirne'den ayrılmak zorunda kalırlar. Edirne'den ayrılış ise Halide Nusret için tam bir hüznün kaynağıdır. Bu esnadaki duygularını şöyle anlatır:

"İstanbul Kız Lisesi edebiyat muallimliğine emrim telgrafla geldi. Hemen toparlanıp, hepsi birbirinden sevgili olan arkadaşlarıma, talebelere, ahablarıma ve güzeller güzeli Edirne şehrine veda ettik. Fırsat buldukça mektepten ve evden kaçıp huzur ve sükûn dolu bağrıma sığındığım Sultan Selim Camii'ne ve Kütüphanesi'ne vedam biraz hazin oldu. Orada gözyaşlarımı tutamadım; uzun uzun, sessiz sessiz ağladım. Benim dertlerime, benim duygularıma yalnız o duvarlar aşına idiler" (Zorlutuna, 2013: 281).

Edirne'den bu acıklı ayrılıştan sonra Halide Nusret, bir süre İstanbul'a alışmakta zorluk yaşar. Atandığı okul olan İstanbul Kız Lisesine ilk gittiği gün ise yazar için büyük bir hayal kırıklığıdır. Bu okul, "Benim mektebim" dediği Edirne Kız Muallim Mektebinden büyüktür, kalabalıktır ve soğuktur (Zorlutuna, 2013: 282). Halide Nusret, o okulda her gördüğü insanı ve karşılaştığı her bir öğrenciyi Edirne'dekilerle kıyaslar. Bir anlamda Halide Nusret sakin ve samimi bir ortamdan, şehirden ayrılmış yine kalabalıkların ve karmaşanın arasına karışmıştır. Bundan sonra yazarın hatıralarını toparlayarak sona erdirmesi ve üslubunun da canlılığını kaybetmesi onun Edirne'deki kadar hiçbir yerde mutlu olmadığını gösterir. Nitekim *Benim Küçük Dostlarım*'da da *Bir Devrin Romanı*'nda da Edirne şehri ve bu şehirde yaşadıkları en çok yer tutan kısımlardır.

Sonuç

1901-1984 yılları arasında yaşamış ve pek çok devir görmüş Halide Nusret, çeşitli şehirlerde öğretmenlik yapmış bir eğitimci ve yazardır. İstanbul'daki kısa ve geçici öğretmenlik deneyiminden sonra yazarın görev yaptığı ilk yer Edirne'dir. Bu anlamda Edirne, Halide Nusret'in hayatında önemli bir yere sahiptir. Nitekim yazar, çok sevdiği ve ayrılmak istemediği bu şehir için iki şiir yazar ve onu *Gül'ün Babası Kim?* romanına ana mekân olarak seçer. 1933 yılında basılan bu romanda Edirne; tarihî mirası, doğası ve sakinliği ile öne çıkarılır. Halide Nusret romandaki Meclâ karakteri üzerinden Selimiye Camisi'nin, nehirlerin ve çarşının güzelliğine değinir. Kitapta yazarın, Edirne Kız Muallim Mektebindeki öğretmen arkadaşlarından esinlenerek kurguladığı öğretmenler de şehri bir manevi hastalıklar sanatoryumuna benzetirler. Özellikle kadınlar için Edirne, yaşanmaya değer medeni bir şehirdir. Halide Nusret de *Benim Küçük Dostlarım* ve *Bir Devrin Romanı* adlı hatıra kitaplarında Edirne'de karşılaştığı insanlara ve olaylara genişçe yer verir. *Bir Devrin Romanı*'nda yazarın, Edirne'den bahsederken coşku ile dolu olan üslubunun İstanbul'u anlattığı kısımlarda canlılığını kaybetmesi bunun ispatıdır. Daha da ötesinde yazar, hatıralarının Edirne'den sonraki kısmını aceleyle bitirir. Aynı durum yazarın romanlarında da görülür. Buna göre; *Aşk ve Zafer*, *Aydınlık Kapı*, *Büyükanne* ve *Sisli Geceler* romanlarında Urfa'ya, İzmir'e, bir çiftliğe (Yalova'da) ve bir Ege kasabasına yer verilse de buralar hakkında detaylı tasvirlerle rastlanmaz. Bu şehirler romanlarda geçici bir süreliğine ve dolaylı yollardan görünür. Hatta Urfa ve İzmir dışında bahsedilen yerlerin neresi olduğu açıkça söylenmez ve İstanbul'dan uzak bir çiftlik veya bir Ege kasabası tanımlamalarıyla geçiştirilir. Oysaki yazar, subay olan eşi ile birlikte memleketin çeşitli yerlerinde görev yapmış ve uzun yıllar taşrada yaşamıştır. Ancak onun Edirne'ye olan sevgisi ve bağlılığı diğerlerinden başkadır ve bunu da hatıralarında sık sık dile getirir. Bu anlamda Edirne,

Halide Nusret için -hem siyasi hem de kişisel sıkıntılar sebebiyle terk ettiği İstanbul'dan sonra- bir arınma, olgunlaşma ve kendini bulma mekânı olur. Aynı zamanda bu şehir, başkent olma ve modernleşme sürecinde hummalı çalışmaların yapıldığı Ankara'dan da bir hayli uzaktır. Bir anlamda Edirne, siyasi gelişmelerden haberdar ancak kendi içinde ayrı bir dünyadır. Yazarın ifadesiyle Edirne "masallardaki kadar güzel" ve "cazip"tir. *Gül'ün Babası Kim?* romanında da Meclâ, İstanbul'daki yozlaşmış hayatından uzaklaştırılarak bu masal şehre gönderilir ve orada olgunlaşarak örnek bir anneye ve Cumhuriyet kadınına dönüşür. Nasıl ki Edirne şehri Halide Nusret'e pek çok şiir, roman ve yazı yazma konusunda ilham kaynağı olmuşsa Meclâ'ya da *Piç* isimli şiir kitabını yazdırır. Aynı zamanda kişiliğin, mesleki tecrübenin ve dostlukların temelini atıldığı bu şehir, Halide Nusret'i Aziz Zorlutuna; Meclâ'yı ise İbrahim Mümtaz ile karşılaştırır ve onları bir süre sonra yepyeni bir şehir, gelecek ve son nokta olan Ankara'ya ulaştırır.

Kaynakça

- BAKHTİN, Mikhail (2001), "Romanda Zaman ve Kronotop Biçimlerine Sonuç Niteliğinde Kanılar", *Karnavaldan Romana - Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar*, Cem Soydemir (Çev.); Sibel Irzık (Der.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 315-333.
- CANTEK, L. Funda Şenol (2020), "*Yaban*"lar ve Yerliler - Başkent Olma Sürecinde Ankara, İstanbul: İletişim Yayınları.
- COŞKUN, Betül (2010), *Halide Nusret Zorlutuna-Hayati-Eserleri-Fikirleri*, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.
- COŞKUN, Betül (2011), "Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarını Kronotopik Okuma", *Turkish Studies*, 6(1), 883-898.
- ERDAL, Kelime (2008), *Küçük Dostların Öğretmeni: Halide Nusret Zorlutuna*, İstanbul: Ezgi Kitabevi.

- GÜREL, Zeki (1988), *Halide Nusret Zorlutuna-Hayati ve Eserleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1958), *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (1938), *Sisli Geceler*, İstanbul: Kenan Basımevi.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (1971), *Büyükanne*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (1978), *Aşk ve Zafer*, İstanbul: Töre Devlet Yayınevi.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2002), *Gül'ün Babası Kim?*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2008a), *Beyaz Selvi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2008b), *Bütün Şiirleri*, Betül Coşkun (Haz.), İstanbul: Timaş Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2012), *Küller*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2013), *Bir Devrin Romanı*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2014), *Aydınlık Kapı*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [ZORLUTUNA], Halide Nusret (2016), *Benim Küçük Dostlarım*, İstanbul: Timaş Yayınları.